

Nr 129.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1916.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Har Konungen förklarat sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, och inträder inom kommun sådan prisstegring, som i nämnda paragraf sägs, i fråga om livsmedel, foder för kreatur eller vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, må, i den mån högsta

pris för sådan vara ej är för kommunen gällande på grund av förordnande, som av Konungen jämlikt 1 § meddelats, Konungens befallningshavande, när så finnes nödigt, på förslag av livsmedelsnämnd, kommunalnämnd eller magistrat eller eljest, i erforderlig omfattning förordna, att vid detaljhandel med varan inom kommunen skäligt, av Konungens befallningshavande bestämt pris ej må överstigas. Från dylikt förordnande äge Konungens befallningshavande medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

Innan förordnande, som nu sagts, för kommun meddelas, skall kommunens livsmedelsnämnd eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden eller magistraten, så ock sådan sammanslutning av detaljhandlare inom orten eller länet, vars hörande finnes lämpligt, eller styrelse för sådan sammanslutning hava haft tillfälle att yttra sig i ärendet.

Konungens befallningshavandes förordnande skall ofördröjligen underställas Konungens prövning och fastställelse; gällande dock förordnandet omedelbart till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda av Konungen bestämt.

Förordnandet skall, så snart ske kan, uppläsas i kommunens kyrka eller kyrkor samt införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar i orten. Där sådant förordnande av Konungens befallningshavande återkallats eller av Konungen efter underställning eller eljest upphävts, skall även detta kungöras i den ordning, som nu angivits.

3 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfvig vara, för vilken gäller av Konungen enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta, genom livsmedelsnämnds försorg eller i annan lämplig ordning, för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset eller, där Konungens befallningshavande på grund av särskilda omständigheter så finner skäligt, till nämnda pris, minskat med högst tio procent.

Yad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligen, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Har Konungen förklarad sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, skall det åligga en var att, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, lämna upplysning angående sitt innehav av vara, som i nämnda paragraf omförmäles, så ock om dennas myckenhet.

Där någon vid sådan förfrågan vägrar att lämna upplysning eller söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som nyss sagts, eller dennas myckenhet, äge Konungens befallningshavande låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, som av honom innehaves, så ock därvid taga del av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som verkställer sådan undersökning, må icke av vad vid densamma inhämtas yppa annat än som är erforderligt för vinnande av upplysning, som undersökningen avser.

6 §.

Då förklarande, som i 5 § sägs, av Konungen meddelats, äge Konungens befallningshavande, därest till följd av livsmedelsnämnds, kommunalnämnds eller magistrats anmälan eller eljest sådant finnes av behovet påkallat, att beträffande detaljhandel med vara, som i 2 § avses, för kommun eller del av kommun meddela särskilda föreskrifter:

angående skyldighet för handlande att i eller vid försäljningslokalen hava uppsatt anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet,

angående skyldighet att sälja visst slags livsmedel efter vikt eller

angående förbud mot att, på en gång eller under viss tid, sälja till *en* förbrukare eller *ett* hushåll mer än viss angiven myckenhet av vara,

så ock annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara.

I fråga om föreskrift, som ovan sägs, skall vad i 2 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. För förseelse mot dylik föreskrift äge Konungens befallningshavande bestämma böter från och med två till och med femhundra kronor.

Föreskrift, som i denna paragraf avses, skall, så snart ske kan, kungöras på sätt, i 2 § sista stycket sägs, ävensom insändas till jordbruksdepartementet. Vad nu är stadgat angående föreskrifts kungörande skall även tillämpas, då sådan föreskrift ändras eller återkallas.

7 §.

Den, som med vetskap därom, att för vara gäller enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där någon, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vägrar att lämna upplysning, som i 5 § sägs, eller vid sådan förfrågan eller vid undersökning, varom i nämnda paragraf förmåles, söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som i 1 § avses, eller dennas myckenhet.

8 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift, fortsätter samma förseelse, skall, då han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro stadgade för sådan förseelse.

9 §.

Förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift skall åtalas av allmän åklagare.

Åtal för förseelse mot föreskrift, varom i 6 § förmåles, anhängiggöres i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol. Förseelse, som i 7 § sägs, åtalas vid

allmän domstol. Om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål gälle vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

10 §.

Böter för förseelse mot föreskrift, som i 6 § omförmäles, tillfalla kommunens kassa, men böter för förseelse, varom i 7 § sägs, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

11 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1916 och gäller till och med den 30 april 1917. Av Konungen, jämlikt 1 eller 4 § i lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, meddelat förordnande om högsta pris å vara eller om högsta belopp av kostnad för transport eller tillhandahållande av vara skall fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet enligt denna lag meddelat. Dyligt förordnande, som enligt denna lag av Konungen eller Konungens befallningshavande givits, må ej äga tillämpning längre än till och med den 30 april 1917; skolande vad sålunda är stadgat gälla även i fråga om bestämmelser, som jämlikt 6 § meddelats av Konungens befallningshavande. Beträffande sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 6 eller 7 § avses, skall vad i lagen är stadgat fortfarande gälla.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 17 mars 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet och chefen för finansdepartementet anförde chefen för jordbruksdepartementet statsrådet friherre Beck-Friis följande:

»Lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden kommer, enligt bestämmelse i lagen, att med utgången av nästkommande april månad upphöra att gälla. Emellertid hava de förhållanden, som föranlett ifrågavarande lagstiftning, uppenbarligen icke utvecklats i en sådan riktning, att motsvarande bestämmelser skulle bli överflödiga under den närmaste framtiden. På sätt förut denna dag inför Kungl. Maj:t framhållits, innefattar 1915 års lag två särskilda grupper av bestäm-

meler, nämligen, för att använda den kortaste beteckningen, stadganden om maximipris och stadganden om expropriation. Vad angår sistnämnda stadganden, så hava dessa, väsentligen utvidgade, upptagits i det förut denna dag inför Kungl. Maj:t anmälda förslag till lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Återstår således den grupp av bestämmelser, som avser Kungl. Maj:ts rätt att under särskilda förhållanden fastställa maximipris för vissa varor samt maximibelopp för kostnad för dessa varors transport eller tillhandahållande. Bestämmelser härutinnan äro meddelade i lagens 1 § och i första stycket av 4 §. Därtill ansluta sig stadgandena i 2 § om försäljningstvång såsom medel för att göra fastställda maximipris effektiva ävensom vissa straffbestämmelser i 5 §.

Såsom jag redan antytt, torde även den grupp av stadganden i 1915 års lag, som avser fastställande av maximipris, böra upptagas i en förnyad lagstiftning på området. Vid utarbetande av förslag till ny författning lär emellertid hänsyn böra tagas jämväl till särskilda från svenska stadsförbundets livsmedelskommitté samt från statens livsmedelskommission till mig inkomna framställningar i ämnet, för hvilka jag anhåller att nu få redogöra. Berörda framställningar, av vilka den av statskommissionen avgivna är dagtecknad den 22 januari 1916, avse, så vitt nu är i fråga, att åt de lokala organisationer, som inrättats vid sidan av statens livsmedelskommission, måtte inrymmas en ökad befogenhet, bland annat rätten att i vissa fall fastställa lokala maximipris.

Helt kort tid efter krigsutbrottet anbefalldes, jämlikt nådigt beslut den 7 augusti 1914, Kungl. Maj:ts befallningshavande att, med anledning av den inträffade stegringen av livsmedelsprisen, föranstalta om omedelbart vidtagande av lämpliga åtgärder, exempelvis genom tillsättande av kommissioner för att underlätta och ordna livsmedelsanskaffningen inom de särskilda orterna i länen. Sedan statens livsmedelskommission den 11 i samma månad inrättats, hava de lokala kommissioner, som tillkommit dels till följd av nämnda nådiga beslut och dels på grund av kommunalt initiativ, samarbetat med statskommissionen. Av de nämnda lokalkommissionerna hava, enligt vad statskommissionen vitsordat, åtskilliga nedlagt ett betydande arbete på anskaffandet och tillhandahållandet av förråd av viktigare livsmedel. Men om vissa lokalkommissioner på ett ganska tillfredsställande sätt fyllt sin uppgift, har detta, såsom statskommissionen framhållit, icke varit fallet med alla, knappast ens med flertalet av kommissionerna. I många fall har intresset för uppgiften varit ringa;

ofta har, då sådant intresse förefunnits, en olämplig organisation verkat hämmande på verksamheten.

I en den 20 december 1915 dagtecknad underdånig skrivelse, som den 31 i nämnda månad av mig inför Kungl. Maj:t anmälades, har statens livsmedelskommission påpekat sagda bristfälligheter ävensom framhållit, att många samhällen, där stort behov av en lokalkommission förefunnits, då ännu saknade en sådan. Statskommissionen har härvid anfört, att antydda olägenheter uppenbarligen utgjorde ett hinder för bedrivandet av en effektiv inre livsmedelspolitik, vadan det vore ett intresse av avgörande vikt för det allmänna att tillse, det härvidlag de effektivaste anordningar i tid träffades. Till undanröjande av sagda hinder borde varje stad och köping ävensom de övriga kommuner, där förhållandena så påkallade, förses med dylik lokal kommission. Dessa lokala kommissioner borde erhålla karaktär av kommunala organ; ledamöterna borde utses av stadsfullmäktige eller motsvarande kommunal myndighet, och kommunen borde ställa nödiga rörelsesmedel till kommissionens förfogande samt bemyndiga densamma att inom vissa av kommunen angivna gränser ikläda sig ekonomiska förpliktelser. Vid val av ledamöter borde tillses, att konsumenternas intressen vederbörligen företräddes samt att särskild kännedom om de mindre bemedlades förhållanden komme att förefinnas inom kommissionen. Med avseende på de lokala kommissionernas uppgift har statskommissionen i sin förevarande skrivelse framhållit, att det bör åligga dem att på det närmaste samarbeta med statskommissionen till understödjande så väl av densammas verksamhet överhuvud som särskilt av dess arbete för de lokala behovens tillfredsställande; i förekommande fall bör samarbete äga rum jämväl med andra lokalkommissioner. Vidare har statskommissionen påpekat nödvändigheten av att de lokala kommissionerna inom sina särskilda verksamhetsområden noga följa livsmedelsmarknadens och förbrukningens utveckling samt söka vidtaga behövliga åtgärder för orternas tillgodoseende med deras behov av viktiga livsförnödenheter till rimligt pris ävensom över huvud bidra till motverkande av oskäligen prisstegring samt till ett verksamt ordnande av livsmedlens tillförsel, salubjudande och konsumtion.

Med anledning av denna framställning från statskommissionen har Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut berörda den 31 december 1915 anbefallit överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande att ofördröjligen vidtaga åtgärder i de uti kommissionens framställning berörda avseenden; och har Kungl. Maj:t därvid särskilt föreskrivit, att Kungl. Maj:ts befallningshavande borde anmoda städer och köpingar att utse livsmedelsnämnder — såsom dessa kommunala organ därefter skulle benämnas —; även de övriga kommuner, där Kungl. Maj:ts befallnings-

havande funne inrättande av dylik nämnd behövt, borde anmanas att utse sådan. För mindre kommuner å landsbygden skulle lämnas valfritt att utse särskild livsmedelsnämnd eller att åt kommunalnämnd eller annat kommunalt organ anförtro de åligganden och befogenheter, som eljest skulle åligga livsmedelsnämnd. Det borde vid nämnda anmodan framhållas, att de nya livsmedelsnämnderna borde övertaga hittills befutliga lokala livsmedelskommissioners åligganden och befogenheter, så att icke flera organ för samma ändamål samtidigt vore i verksamhet inom samma kommun.

I fråga om de uppgifter, som närmast böra tillkomma ifrågavarande med statskommissionen samarbetande lokala organisationer, tillåter jag mig att här åberopa de av statskommissionen i december 1914 utgivna särskilda anvisningar beträffande de lokala livsmedelskommissionernas verksamhet. Angående riktlinjerna för nämnda verksamhet har därvid framhållits, att lokalkommissionerna borde i sitt arbete utgå från den grundsatsen, att de om möjligt i sin hand skulle samla sitt verksamhetsområdes alla speciella strävanden för att under den rådande kristiden ordna tillförseln, salubjudandet och konsumtionen av livsförnödenheter efter omständigheternas särskilda krav och därigenom kraftigt bidra till att för vårt land minska de mångfaldiga svårigheter, som kriget skapat omkring oss. Varje lokalkommission borde själv taga eller giva sitt understöd åt andras initiativ till verkansamma positiva åtgärder i dess uppgifts syfte. Den borde vara ortens upplysningsbyrå för allt, som till livsmedelsfrågan under denna tid hörde; den borde hjälpa, utreda, ordna. Bland de uppgifter, som i detta hänseende trädde i förgrunden för lokalkommissionernas verksamhet, vore särskilt att nämna frågorna om prisbildningen och tillgången på livsförnödenheter samt om allmänhetens vägledning för den möjligast rationella anordningen av viktiga delar av konsumtionen.

Vid svenska stadsförbundets kongress i Malmö i september 1915 tillsattes svenska stadsförbundets livsmedelskommitté, som sedermera trätt i samarbete med statens livsmedelskommission.

På min anmodan har nämnda kommitté i en den 8 december 1915 till mig inkommen promemoria framlagt vissa önskemål beträffande de kommunala myndigheternas befogenheter med avseende på livsmedelsprisens reglering under rådande kristid. Kommittén anser, att det kommunala arbetet på hithörande områden bör fortfarande, men mera effektivt och målmedvetet än hittills, vara koncentrerat hos de nya organ inom kommunerna, som skapats genom inrättande av de lokala livsmedelskommissionerna. De befogenheter, som enligt kommitténs mening böra tillerkännas dessa kommunala organ, äro huvudsakligen rätt att under offentlig myndighets

kontroll fastställa maximipris, att företaga tvångsrekvisitioner, att erhålla upplysningar angående de i orten befintliga förråd av livsförnödenheter samt att utfärda kommunala förordningar, innefattande kontrollföreskrifter angående handeln med sådana förnödenheter.

Sedan livsmedelskommitténs nämnda promemoria av mig överlämnats till statens livsmedelskommission, med anmodan till kommissionen att inkomma med de förslag, till vilka samma promemoria kunde giva anledning, har statskommissionen i sin omförmälda skrivelse av den 22 sistlidna januari förklarat, att kommissionen i viss utsträckning delade kommitténs i promemorian uttalade uppfattning angående behovet av en ökad maktbefogenhet för de lokala organisationerna och att kommissionen därför låtit genom en av ledamöterna i kommittén utarbета förslag till de lagbestämmelser, som för sådant ändamål synts erforderliga; och hade kommissionen därvid funnit det vara lämpligast, att de nya föreskrifterna inarbetades i den gällande, av de nu rådande förhållandena föranledda författningen till förhindrande av oskäligen prisstegring, lagen den 3 juni 1915.

Det sålunda på kommissionens uppdrag utarbetade förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring och om andra åtgärder för folknärings tillgodoseende vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden har, jämte tillhörande speciell motivering, med kommissionens berörda skrivelse överlämnats; och torde förslaget få såsom bilaga I fogas vid detta protokoll.

Efter det kommissionens nämnda skrivelse blivit mig tillställd, har Sveriges minuthandlares riksförbund i en till mig den 1 i denna månad ingiven skrift framställt vissa erinringar med anledning av innehållet i kommissionens författningsförslag. Sagda erinringar torde jag i det följande få beröra.

Kommissionens förslag upptager gällande lags 1 §, innefattande huvudstadgandet om Kungl. Maj:ts rätt att fastställa maximipris, i oförändrad lydelse. Därtill har kommissionen emellertid fogat bestämmelser, som åsyfta, att maximipris å vissa varor må, med avseende på särskild kommun, kunna för detaljhandeln fastställas av kommunens livsmedelsnämnd eller, såsom alternativt föreslagits, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet.

Svenska stadsförbundets livsmedelskommitté, som förordat en sådan anordning, har framhållit, att det kunde tänkas många fall, då uppenbarligen mellanhänderna på en viss ort oskäligt fördyrade livsförnödenheter, som kanske på helt närliggande orter tillhandahölles för vida lägre priser. På många orter vore livsmedelshandeln, åtminstone beträffande vissa varuslag, monopoliserad i ett enda eller några få företags händer eller ock så,

att en sammanslutning av affärsmän uppgjort en prislista, som de enskilda medlemmarna hade att följa. I synnerhet vid plötsliga och starka prisstegringar skulle enligt kommitténs mening en lokal prisbestämning, sådan som den ifrågasatta, kunna utöva ett fördelaktigt inflytande. — I likhet med kommittén har statskommissionen ansett det ändamålsenligt, att möjlighet bereddes för fastställande av lokala maximipris för minuthandeln enligt ett mera snabbt verkande system och under noggrannare tillgodo-seende av lokala önskemål än vad fallet i allmänhet torde kunna bliva enligt nu gällande, i 1 § av 1915 års lag upptagna bestämmelser. Kommissionen hade utgått ifrån, att den nu föreslagna kommunala befogenheten icke skulle komma att utövas annat än i undantagsfall. Emellertid vore det att antaga, att redan tillvaron av en sådan befogenhet skulle under vissa omständigheter komma att underlätta de kommunala livsmedelsnämndernas strävanden, i det att därigenom åt nämnderna och av dem förda underhandlingar bereddes ökad auktoritet.

De skäl, som sålunda förebragts för en anordning i den föreslagna riktningen, finner jag äga giltighet. Visserligen gäller ju enligt 1 § av 1915 års lag, att Kungl. Maj:ts förordnande om maximipris kan begränsas till att avse allenast viss del av landet och att sådant pris å vara kan bestämmas olika för olika landsdelar. Men det nu ifrågasatta systemet är utan tvivel ägnat att väsentligen smidigare ansluta sig till de olikartade förhållanden som, redan på grund av de skiftande geografiska betingelserna i vårt långt utsträckta land, äro för handen å de olika orterna. De lokala myndigheternas närmare kännedom om förhållandena på platsen, om befolkningens ekonomiska villkor, dess levnadssätt och vanor, om livsmedelsmarknadens och konsumtionens läge i orten, måste göra dessa myndigheter särskilt skickade för ett ingripande på det område, som nu är i fråga. En lagändring av angivna innehåll lärer ock verka därhän, att uppkommande frågor om maximipris, berörande endast en mindre del av riket, kunna vinna avgörande vida snabbare än enligt nu gällande bestämmelser. Detta kan, med hänsyn till förevarande frågors beskaffenhet, mången gång innebära en högst betydande fördel.

Att, såsom stadsförbundets livsmedelskommitté antytt, under senare tid priset å samma vara mången gång ställt sig mycket olika å varandra helt närliggande platser, torde vara obestridligt. Med anledning av tabeller, som inom socialstyrelsen upprättats över minuthandelsprisen under krigstiden, har det också påpekats, icke blott att under hela nämnda tid rätt en mycket väsentlig olikhet mellan fördyringen i olika landsdelar, såsom norra och södra Sverige, utan även att helt närbelägna platser kunnat i detta hänseende förete stora inbördes avvikelser, uppenbarligen be-

roende därpå, att minuthandelns organisation och andra rent lokala förhållanden i ej obetydlig grad påverkat prisbildningen. Genom de nu föreslagna bestämmelserna skulle möjliggöras ett raskt anlåtande av åtgärder, ägnade att åtminstone i någon mån motverka nämnda, synnerligen påfallande missförhållande.

Visserligen kunna invändningar mot förslaget framställas. Att även annan myndighet än Kungl. Maj:tt skulle äga bedöma, om vid en viss tidpunkt de av krig föranledda utomordentliga förhållanden föreligga, vilka utgöra villkoret för vederbörandes rätt att fastställa maximipris, är givetvis ägnat att väcka tveksamhet. Då jag likväl ansett mig kunna tillstyrka förslaget, har detta skett endast under den förutsättning, att den nya lagstiftningen, lika med den nu gällande, erhåller endast provisorisk giltighet.

Jämväl ur synpunkten av de föreslagna bestämmelsernas praktiska tillämplighet torde betänkligheter kunna göras gällande. Då i Tyskland under de första veckorna efter krigsutbrottet lokala maximipris inom detaljhandeln — på grund av en den 4 augusti 1914 utfärdad lag angående maximipris, vilken bemyndigade förbundsstaternas regeringar eller de av dem utsedda myndigheter att fastställa maximipris för alla varor av betydelse för det dagliga behovet — på många orter föreskrevs, lär det ha medfört den verkan, att varuproducenterna i stor utsträckning funno fördelaktigt att sälja sina varor inom områden, där maximipris icke gällde. Det skall också ha visat sig svårt att upprätthålla de en gång fastställda maximiprisen i detaljhandeln, då prisen inom partihandeln samtidigt voro oreglerade.

Detta sistnämnda förhållande har också berörts i den förut nämnda av Sveriges minuthandlares riksförbund till mig inlämnade skrivelse i ämnet. Förbundet har ansett, att lokala maximipris i detaljhandeln icke under några förhållanden borde fastställas i fråga om andra varor än sådana, för vilka maximipris vid partihandeln vore stadgade. Härvid har förbundet anfört, att minuthandelns inflytande å prisfluktuationerna vore ringa och av blott tillfällig karaktär, detta redan på den grund, att även den största minuthandlares lager ej vore mera omfattande än att det, då rusning på grund av befarade prisstegringar inträffade, skyndsamt tömdes, varefter minuthandlaren vore hänvisad att fylla sitt lager till de pris, som hans leverantörer och dessas sammanslutningar bestämde.

Det kunde ju befaras, att under vissa förhållanden fastställandet av lokala maximipris i vårt land skulle leda till sådana olägenheter som de nu berörda. Men mig synes dock, som om detta minst skulle vara att förvänta just i det fall, vilket väl snarast skulle medföra tillämpning av bestämmelser om lokala maximipris, nämligen då inom en viss kom-

mun, eller eljest ett jämförelsevis mindre område livsmedelsprisen stigit väsentligen utöver de å närbelägna platser gällande och detta föränletts huvudsakligen av de i det föregående antydda orsaker, att å förstnämnda ort ett visst monopolförhållande i fråga om livsmedelsförsäljningen vore för handen eller en bristfällig organisation av minuthandeln stegrade köpmännens och därmed allmänhetens kostnader. Givetvis kan man också förutsätta, att de myndigheter, åt vilka ifrågavarande prisreglering skulle uppdragas, vid utövande av denna sin befogenhet komma att iakttaga all den begränsning och varsamhet i övrigt, som ämnets grannliga och komplicerade natur kräver. Lika med statens livsmedelskommission är jag av den uppfattningen, att, därest bestämmelser i förslagets syfte komma till stånd, desamma dock endast undantagsvis torde vinna tillämpning; redan deras tillvaro lärer väsentligen stärka de lokala nämndernas ställning samt motverka missförhållanden på livsmedelshandelns område.

I detta sammanhang vill jag nämna, att minuthandlarförbundet i sin omförmälda skrift ifrågasatt, huruvida icke de problem, som för dyrtidens bekämpande framställt sig, skulle vinna den effektivaste och billigaste lösningen genom samarbete mellan myndigheterna och yrkeshandelns representanter. Sådant samarbete vore anordnat i åtminstone två av rikets län och hade där utfallit till allmän belåtenhet. Det syfte, som med den nu föreslagna lagen avsåges, skulle enligt minuthandlarförbundets uppfattning lätt och bekvämt kunna vinnas på den frivilliga överenskommelsens väg och i samarbete mellan vederbörande myndigheter och handelsorganisationer. — Vid detta vill jag endast anmärka, att även jag finner det uppenbart, att de frivilliga överenskommelsernas väg bör anlitas, så långt densamma är framkomlig. Tvivelsutan stå goda resultat att vinna genom ett förtroendefullt samarbete mellan myndigheterna och handelns representanter. Endast i de fall, där ett sådant samarbete av en eller annan grund icke leder till målet, bör vederbörande myndighet ingripa vid prisregleringen.

Då jag ansluter mig till livsmedelskommitténs och statskommissionens åsikt om önskvärdheten av, att även annan myndighet än Kungl. Maj:t skall äga fastställa lokala maximipris, uppkommer frågan, åt vilken myndighet ifrågavarande befogenhet lämpligen bör anförtros. Kommissionen har i första hand föreslagit, att de kommunala livsmedelsnämnderna skulle äga utöva sagda befogenhet, dock att nämndernas beslut om fastställande av maximipris skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Emellertid har kommissionen ställt sig något tveksam härutinnan, såsom framgår av dess motivering till lagförslaget. Kommissionen har där framhållit, att handhavandet av befogenheten att fastställa maximipris uppen-

barligen vore en uppgift, som ställde synnerligen stora krav på sakkunskap och objektivitet hos dess utövare. Med hänsyn härtill och till beskaffenheten av organisationen av de kommunala myndigheter, varom här vore fråga, kunde det måhända synas i viss man tvivelaktigt, huruvida ens med de av kommissionen föreslagna garantierna nämnda befogenhet borde överlämnas åt livsmedelsnämnderna. Kommissionen hade därför ansett sig böra dessutom anvisa en utväg, enligt vilken beslut om lokalt maximipris skulle fattas, icke av kommunen eller dess organ, utan av offentlig myndighet, nämligen Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Detta senare alternativ — som även minuthandlarnes riksförbund funnit vara att föredraga framför det förstnämnda — anser jag mig böra godkänna. Givetvis kan livsmedelsnämnd icke tilläggas befogenhet att avgöra, när de av krig föranledda utomordentliga förhållanden, under vilka maximipris må fastställas, kunna anses vara för handen. Men även om man funne en anordning, varigenom avgörandet därutinnan tillkomme högre myndighet och livsmedelsnämnden endast skulle hava att pröva, huruvida den lokala livsmedelsmarknadens läge borde föranleda bestämmandet av sådant pris, torde en dylik utväg knappast innebära nöjaktig säkerhet. De lokala nämndernas organisation lär näppeligen, åtminstone för närvarande, hava nödig fasthet; icke heller torde man kunna hos samtliga ledamöter i dessa nämnder förutsätta de allmänna kunskaper på området, den fullkomliga opartiskhet och den överblick över hithörande omständigheter, som äro betingelserna för en lycklig lösning av de vanskliga frågor, som här möta.

Enligt kommissionens förslag skulle Kungl. Maj:ts befallningshavande äga fastställa maximipris, icke beträffande alla de varor som angivas i 1 § av gällande lag, utan endast i fråga om livsmedel, foder för kreatur samt vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme eller ljus. För en begränsning i sådan riktning torde allt fog förefinnas; och har jag förty ansett mig böra i huvudsak godkänna vad sålunda föreslagits.

Kommissionen har vidare hemställt, att livsmedelsnämnd, respektive kommunalnämnd, skall beredas tillfälle att yttra sig beträffande ett ifrågasatt förordnande om maximipris. I anslutning till vad sålunda av kommissionen förordnats, har minuthandlarförbundet påyrkat, att även handelsnämndens representanter skulle äga yttra sig, då fråga vore om dylikt förordnandes meddelande. Förbundet har härvid anfört, att då inom alla län och å varje ort av betydelse detaljköpmännen vore sammanslutna i en organisation, som uteslutande hade till uppgift att övervaka detaljhandelsfunktion och tillvarata dess intressen, det således inom varje län finnes organ, varifrån Kungl. Maj:ts befallningshavande kunde få del av detalj-

handlarkårens uppfattning om förekommande ärenden. Frågor om maximipris borde alltså, före avgörandet, för yttrande hänskjutas till ortens eller länets handelsorganisation. — Även jag anser det lämpligt, att handelskårens intressen komma att företrädas, då fråga uppstår om fastställande av maximipris; och synes det mig alltså böra stadgas, att före sådan frågas avgörande lämplig sammanslutning av detaljhandlare inom orten eller länet eller styrelse för sådan sammanslutning skall lämnas tillfälle att yttra sig i ärendet.

Såsom redan nämnts, skulle enligt kommissionens förslag livsmedelsnämnds beslut angående maximipris underställas Kungl. Maj:ts prövning. Däremot upptages icke motsvarande bestämmelse för det fall, att — såsom av kommissionen alternativt föreslagits — maximipris skulle bestämmas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. För min del anser jag emellertid, att underställning även då bör äga rum; dock torde Kungl. Maj:ts befallningshavandes förordnande böra omedelbart gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda av Kungl. Maj:t bestämt.

I fråga om grunderna för den offentliga prisregleringen, har minuthandlarnes förbund uttalat önskvärdheten av, att i författningen angäves en viss norm, efter vilken maximipris skulle fastställas. Därigenom skulle, enligt förbundets mening, vinnas dels enhetlighet i blivande maximiprisbestämmelser samt en väsentlig lättnad för de myndigheter, som skulle hava att fastställa prisen, dels ock ett betryggande skydd för handelsnäringsringen. Prisen borde ej bestämmas lägre, än att de innefattade ej mindre full gottgörelse för en varas självkostnadspris, med därå belöpande särskilda och allmänna kostnader, än även därutöver en rimlig förtjänst för minuthandlaren.

Lika med minuthandlarförbundet finner jag de nu angivna synpunkterna vara av stor betydelse, då det gäller att avgöra frågor om bestämmande av maximipris. Att i lagen skulle upptagas detaljerade regler i denna riktning, anser jag mig emellertid icke kunna förorda. Givetvis komma de myndigheter, åt vilka prisregleringen anförtros, även utan uttryckligt lagstadgande att taga vederbörlig hänsyn till minuthandlarnes intressen, vilka ju även komma att särskilt företrädas av de sammanslutningar av köpmän, som, enligt vad jag föreslagit, skulle äga att yttra sig i ärenden angående maximipris.

I 2 § av gällande lag har av kommissionen den förändring föreslagits, att, då Kungl. Maj:ts befallningshavande under de i paragrafen angivna förutsättningar låter försälja viss vara för den tredskande innehavarens räkning, gällande maximipris må kunna nedsättas med högst tio procent.

Kommissionen har härvid anfört, att motsvarande bestämmelse i utländsk lagstiftning vid tillämpningen visat sig synnerligen effektiv till framkallande av frivillig försäljning och sålunda avsevärt underlättat det praktiska handhavandet av hithörande stadganden. Även jag finner ett dylikt stadgande stå i god överensstämmelse med sakens natur. Mången gång skulle nog en varuinnehavare, som eljest vore sinnad att tredskas, genom ett sådant stadgande och den ekonomiska risk, tredskandet för honom innebure, bringas till större villighet att släppa ut sina varor i marknaden. — I samma paragraf torde, likaledes i enlighet med kommissionens hemställan, böra införas en anvisning om, att tvångsförsäljning, som i paragrafen avses, lämpligen kan ske genom livsmedelsnämnds försorg.

Tvångsförsäljning, som i nämnda 2 § av 1915 års lag omförmäles, lärer emellertid, då fråga är om vara, för vilken maximipris bestämts av Kungl. Maj:ts befallningshavande, icke böra ifrågakomma förrän Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut blivit efter underställning fastställt av Kungl. Maj:t. Även detta föranleder någon omredigering av paragrafens första stycke.

Gällande lags 3 innehåller föreskrifter om expropriation och har, såsom jag förut antytt, i omarbetad form överflyttats till förslaget till lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Detta gäller även om bestämmelserna i andra stycket av 4 §, i den mån de ansetts böra bibehållas. — Första stycket av sistnämnda paragraf, vilket innefattar stadganden om maximibelopp för kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, för vilken maximipris kan fastställas, har, i sak oförändrat, inflyttats i kommissionens förslag.

Svenska stadsförbundets livsmedelskommitté har i sin omförmälda skrift vidare anfört, att då det ålåg de lokala kommissionerna att noga följa livsmedelsmarknadens och konsumtionens utveckling i orterna, det syntes vara nödvändigt, att kommissionerna bereddes laglig möjlighet till införskaffande av upplysningar beträffande livsmedelshandelns organisation och läge i olika avseenden. Erfarenheten hade givit vid handen, att det ofta varit för kommissionerna svårt eller omöjligt att bilda sig en uppfattning om föreliggande behov av olika slags varor, enär affärsmännen vägrat besvara frågor rörande deras ineliggande lagerbehållningar. Kommissionerna borde därför tillerkännas rätt att erhålla upplysningar angående de i orterna befintliga förråd av livsförnödenheter. Denna rätt borde dock ej utövas direkt av kommissionerna, utan torde riktigast vara, att

dessa finge hänvända sig till offentliga myndigheter, vilka det skulle tillkomma att införskaffa erforderliga upplysningar, i sista hand genom företagande av inventering. De uppgifter, som därefter borde tillhandahållas den lokala kommissionen, borde i allmänhet icke innehålla mera än redogörelser för sammanlagda förråden av vissa förnödenheter inom orten, varemot detaljerade uppgifter om de enskilda affärsidkarnes ställning i det ifrågavarande hänseendet merendels icke torde böra till kommissionen utlämnas. — I överensstämmelse med vad sålunda av kommittén förordats, har statskommissionen i sitt förslag upptagit hestämmelser om skyldighet för en var att, vid förfrågan av Kungl. Maj:ts befallningshavande eller enligt dess uppdrag av polismyndighet, lämna upplysning angående sitt innehav av sådana förnödenheter, för vilka maximipris kan fastställas, så ock om deras myckenhet. För fall av vägran att lämna sådan upplysning eller försök att vilseleda myndigheten, ger förslaget Kungl. Maj:ts befallningshavande rätt att föranstalta om undersökning i förevarande hänseenden, varjämte stadgas ansvar för vägran eller försök, som nu sagts.

En viss upplysningsplikt är redan enligt gällande lag för handen och utgör förutsättningen för stadgandet i 5 § om ansvar för den som, med vetskap om att maximipris gäller för vara, vid förfrågan av Kungl. Maj:ts befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet. De av kommissionen föreslagna bestämmelserna innebära emellertid, att för innehavare av vara, i fråga om vilken kan stadgas maximipris, upplysningsplikt i nyss nämnda hänseenden föreligger, även om sådant pris icke är eller bliver för varan fastställt. Vad av stadsförbundets livsmedelskommitté anförts till stöd för ett sådant utsträckande av varuinnehavares skyldighet att lämna äskade upplysningar finner jag vara välgrundat; och torde de föreslagna bestämmelserna böra ingå i den nya lagen.

I sin nyssnämnda skrivelse har svenska stadsförbundets livsmedelskommitté framhållit såsom önskvärt, att kommunerna, respektive de kommunala kommissionerna, tillerkändes befogenhet att utfärda kommunala förordningar, innefattande kontrollföreskrifter angående handeln med livsförnödenheter. Kommittén har härutinnan framhållit, att dessa föreskrifters innehåll uppenbarligen kunde bliva ganska växlande, detta delvis betingat av de lokala förhållandena. Av betydelse för åstadkommande av reglerade prisförhållanden vore en föreskrift om skyldighet för affärsmän att offentligt anslå prislister för vissa viktigare livsförnödenheter; härigenom vunnnes en bekväm möjlighet för myndigheterna och allmänheten att kontrollera prissättningen. En annan fråga, som härvid förtjänade beaktande, vore

den om obligatorisk försäljning efter vikt av vissa varor, framför allt bröd; med avseende på brödhandeln syntes två alternativ vara att tillgå, nämligen att priset skulle bestämmas efter vikt eller att bröd av viss typ och till visst pris skulle hålla en viss minsta vikt, och syntes båda dessa möjligheter böra hållas öppna; även beträffande flera andra viktiga varor, såsom potatis, ägg samt olika slag av fisk, torde de lokala förhållandena ej sällan göra obligatorisk vikt-försäljning önskvärd. En annan bestämmelse, som under tider av livsmedelspanik torde kunna bidra till allmänhetens lugnande, vore enligt kommitténs mening fastställandet, beträffande vissa varor, av en största kvantitet, som finge på en gång eller för fastställd tidsperiod till en köpare utlämnas. — De synpunkter, som sålunda av kommittén framhållits, hava upptagits av statskommissionen. Enligt kommissionens förslag skulle möjlighet skapas till utfärdande av stadsganden, att inom kommun gälla, dels i de särskilda avseenden, som stadsförbundets livsmedelskommitté angivit, och dels angående andra dylika anordningar, varigenom inom kommun oskälig prisstegring å viktigare förnödenheter skulle motverkas samt tillförseln, salubjudandet och konsumtionen av sådana förnödenheter ordnas. Beträffande sistnämnda anordningar har kommissionen i den speciella motiveringen till förslaget uttalat, att dylika stadsganden kunde under vissa omständigheter finnas nödvändiga till åstadkommande av, att viktigare förnödenheter verkligen skulle nå fram till salutorgen och icke på vägen dit uppsamlas av partiköpare, eller till förekommande av, att sådana förnödenheter forslades från orten.

Lika med kommittén och kommissionen anser jag det vara lämpligt, att möjlighet beredes till fastställande av dylika ordningsföreskrifter för detaljhandeln; dock torde meddelandet av sådana föreskrifter böra uppdragas, icke åt livsmedelsnämnd, utan åt Kungl. Maj:ts befallningshavande. Innan dylik föreskrift meddelas, bör, liksom vid fråga om maximipris som av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställas, åt representanter för olika intressentgrupper lämnas tillfälle att avgiva yttrande i ärendet.

På sätt jag i det föregående framhållit, torde den förnyade lagstiftningen om maximipris böra, lika med den nu gällande, erhålla endast provisorisk giltighet, lämpligen under ett år från ikraftträdandet.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter ett enligt de av honom nu angivna grunder inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda för-

hållanden m. m., vilket förslag var av den lydelse bilaga II vid detta protokoll utvisar; och hemställde departementschefen, att lagförslaget måtte för vidare behandling överlämnas till justitiedepartementet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet

Curt Rohlieb.

Bilaga I.

Statens livsmedelskommissions

förslag

till

Lag

om förhindrande av oskälig prisstegring och om andra åtgärder för folknärings tillgodoseende vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

§ 1.

Mom. 1. Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

Mom. 2.

Alt. A. I mån förordnande enligt mom. 1 icke är av Konungen meddelat, äge livsmedelsnämnd i kommun, inom vilken under för-

Alt. B. I mån förordnande enligt mom. 1 icke är av Konungen meddelat, äge, efter framställning av livsmedelsnämnd eller eljest, då

hållanden, som i sagda mom. avses, inträffar prisstegring av där nämnd beskaffenhet å livsmedel, foder för kreatur samt vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme eller ljus, stadga skäligt pris å dylik förnödenhet, vilket vid försäljning i detaljhandeln inom kommunen ej må överstigas.

Stadgandet skall ofördröjligen underställas Kungl. Maj:ts nådiga prövning i den i förordningen om kommunalstyrelse föreskrivna ordning, men lände omedelbart till efter rättelse, för så vitt Kungl. Maj:ts befallningshavande icke finner skäligt att emellertid förbjuda tillämpning av detsamma.

Stadgande, som här avses, så ock Kungl. Maj:ts beslut i anledning av underställningen samt förbud mot tillämpning, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelas, skola ofördröjligen allmängöras genom kungörelse i kyrkan och i ortens tidning eller tidningar.

Enahanda förfarande, som nu är föreskrivet i avseende å nytt stadgande, skall jämväl iakttagas i fråga om dess upphävande eller ändring däri; dock att stadgande, varom här är sagt, under alla omständigheter äge giltighet endast i mån icke i ämnet varder av Konungen annorlunda förordnat.

så finnes erforderligt, Kungl. Maj:ts befallningshavande, där inom kommun under förhållanden, som i sagda mom. avses, inträffar prisstegring av där nämnd beskaffenhet å livsmedel, foder för kreatur samt vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme eller ljus, stadga skäligt pris å dylik förnödenhet, vilket vid försäljning i detaljhandeln inom kommunen ej må överstigas.

Stadgande, som nu är sagt, må ej utfärdas, med mindre kommunens livsmedelsnämnd eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden varit beredd tillfälle att i ärendet yttra sig.

Stadgandet skall av Kungl. Maj:ts befallningshavande ofördröjligen allmängöras genom dess kungörande i kyrkan samt införande i länskungörelserna och i ortens tidning eller tidningar; skolande exemplar av stadgandet jämväl skyndsamligen insändas till jordbruksdepartementet, justitiekanslern och justitieombudsmannen.

Enahanda förfarande, som nu är föreskrivet i avseende å nytt stadgande, skall jämväl iakttagas i fråga om dess upphävande eller ändring däri; dock att stadgande, varom här är sagt, under alla omständigheter äge giltighet endast i mån icke i ämnet varder av Konungen annorlunda förordnat.

§ 2.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövligen vara, för vilken gäller (av Konungen *) enligt § 1 fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Kungl. Maj:ts befallningshavande låta, genom försorg av livsmedelsnämnd eller i annan lämplig befunnen ordning, för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset eller, om på grund av omständigheterna så finnes skäligt, nämnda pris, minskat med högst tio procent därav.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

§ 3.

Mom. 1. Där vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden någon, som i avsevärd myckenhet innehar för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövligen vara, som i § 1 sägs, undanhåller varan från förbrukning, och det, för tillgodoseende av behovet av dylik vara, finnes erforderligt, att den undanhållna varan varder för förbrukning tillgänglig, vare innehavaren pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till Kronan eller till kommun, i vilken finnes livsmedelsnämnd, mot lösen, som skall motsvara varans fulla värde eller, om på grund av omständigheterna så finnes skäligt, nämnda värde, minskat med högst tio procent därav.

Förordnande, som här är sagt, må meddelas även av Kungl. Maj:ts befallningshavande, där det avser varas överlåtande till kommun, i vilken finnes livsmedelsnämnd; och skall sådant förordnande gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

Mom. 2. Är under förhållanden, som i mom. 1 nämnas, vara, som i § 1 avses, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri

* Kommissionen har i den speciella motiveringen anført, att de inom parentes anförda orden »av Konungen» böra kvarstå, om åt § 1 mom. 2 gives den i *Alt. A* föreslagna lydelsen, men utgå enligt *Alt. B*.

föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare ock innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behöflig, pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till Kronan mot lösen efter fulla värdet.

Mom. 3. Lösen för vara, som avstås enligt bestämmelserna i denna §, skall bestämmas av kommission, varom förmåles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, med iakttagande att, där för varan gäller (av Konungen*) enligt § 1 fastställt högsta pris, fulla värdet å varan icke må bestämmas högre än nämnda pris; och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fulljord rekvisition.

§ 4.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i § 1 sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligen, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i § 1 mom. 1 andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

Prövas i fall, som i första stycket avses, för nedbringande av kostnaden för sådan vara transport därav böra ske för Kronans räkning, vare innehavare av fartyg, som är för ändamålet behöfligt, pliktig att, enligt vad Konungen förordnar, upplåta fartyget till Kronan mot skälig hyra eller avstå fartyget till Kronan mot lösen efter fulla värdet. Sådan hyra eller lösen skall bestämmas av nämnd, som, efter stämning å innehavaren enligt vad i rättegångsbalken sägs, tillsättes inför domstol i den ordning gällande förordning angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov föreskriver; och skall vad nämnda förordning i övrigt stadgar äga motsvarande tillämpning.

§ 5.

Vid förfrågan av Kungl. Maj:ts befallningshavande eller, enligt dess uppdrag, av polismyndighet vare en var skyldig lämna upplysning angående sitt innehav av förnödenheter, som i § 1 omförmålas, samt deras myckenhet.

* Se not till § 2.

Vägrar någon att vid förfrågan lämna upplysning, som här avses, eller finnes anledning misstänka, att han genom oriktiga uppgifter söker vilseleda, äge Kungl. Maj:ts befallningshavande förordna om undersökning av utav honom innehavd salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet ävensom av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som företager sådan undersökning, må icke av vad därvid inhämtas anteckna eller yppa annat än som är omedelbart erforderligt för vinnande av med undersökningen avsedd upplysning.

§ 6.

Alt. A. Den, som, sedan högsta pris för vara blivit enligt § 1 bestämt eller högsta belopp för kostnad blivit enligt § 4 stadgat, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden betingar sig högre belopp, straffes med böter från och med 5 till och med 10,000 kr., dock att, om överträdelsen avser stadgande, varom i § 1 mom. 2 förmäles, och är begången, innan stadgandet blivit av Kungl. Maj:t prövat, böterna icke må bestämmas till högre belopp än 500 kronor.

Alt. B. Den, som, sedan högsta pris för vara blivit enligt § 1 bestämt eller högsta belopp för kostnad blivit enligt § 4 stadgat, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden betingar sig högre belopp, straffes med böter från och med 5 till och med 10,000 kronor.

§ 7.

Vägrar någon att lämna Kungl. Maj:ts befallningshavande eller, enligt dess uppdrag, polismyndighet upplysning, varom i § 5 förmäles, eller söker han att vid förfrågan eller undersökning, som där sägs, vilseleda myndigheten, varde dömd till böter från och med 10 till och med 10,000 kr.

§ 8.

Livsmedelsnämnd äge å kommunens vägnar utfärda stadgande, att inom kommunen gälla, angående skyldighet att i detaljhandeln sälja visst slags livsmedel efter vikt, angående skyldighet för innehavare av handelsbod eller salustånd att i boden eller vid ståndet hava anslag med prisuppgift av viss beskaffenhet, angående förbud mot att i detaljhandeln på en

gång eller under viss tid sälja till en förbrukare eller ett hushåll mera än angiven myckenhet av visst slag av sådan förnödenhet, som i § 1 mom. 2 omförmäles, så ock angående annan dylik anordning, som må vara ämnad att inom kommun motverka oskäligen prisstegring å förnödenheter av nämnda beskaffenhet samt ordna tillförseln, salubjudandet och konsumtionen av sådana förnödenheter.

Sådant stadgande skall underställas Kungl. Maj:ts befallningshavande, som detsamma antingen oförändrat fastställer eller ogillar.

Finner Kungl. Maj:ts befallningshavande stadgande, varom i första stycket sägs, vara av behovet påkallat inom kommun, i vilken finnes livsmedelsnämnd, upprätte förslag därtill och höre däröver livsmedelsnämnden. Gillas förslaget av nämnden, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att det sålunda antagna stadgandet utfärda; varder det icke antaget, men Kungl. Maj:ts befallningshavande fortfarande finner det ifrågasatta stadgandet vara behöfligt, äger Kungl. Maj:ts befallningshavande i ämnet förordna, men skall underställa sitt beslut Kungl. Maj:ts prövning.

För överträdelse av stadgande, varom ovan är sagt, må föreskrivas böter av 2 till och med 500 kronor.

Stadgande, som i denna § avses, skall av Kungl. Maj:ts befallningshavande ofördröjligen allmängöras genom dess kungörande i kyrkan samt införande i länskungörelserna och i ortens tidning eller tidningar; skolande exemplar av stadgandet jämväl genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg skyndsamligen insändas till jordbruksdepartementet, justitiekanslern och justitieombudsmannen.

Enahanda förfarande, som nu är föreskrivet i avseende å nytt stadgande, skall jämväl iakttagas i fråga om dess upphävande eller ändring däri.

§ 9.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för brott mot denna lag eller enligt densamma givna föreskrifter, fortsätter samma brott, skall, när han varder lagligen förvunnen därtill, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro stadgade för sådant brott.

§ 10.

Brott mot stadgande, utfärdat enligt § 8, skall åtalas hos polisdomstol, där sådan finnes, men eljest skola i denna lag omförmälda brott åtalas vid allmän domstol.

§ 11.

Böter för brott mot stadgande, utfärdat enligt § 8, tillfalla kommunens kassa, men andra böter för brott, varom i denna lag förmålas, tillfalla Kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

§ 12.

Mot beslut enligt denna lag av livsmedelsnämnd äge den, som åt beslutet icke nöjes, enahanda rätt till besvär som mot beslut av kommunalstämma eller allmän rådstuga; gällande dock, utan hinder av besvär, beslutet till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda vederbörligen förordnat.

§ 13.

Med livsmedelsnämnd förstås i denna lag sådan nämnd, som är utsedd i enlighet med av Kungl. Maj:t därom givna föreskrifter.

§ 14.

Vad i denna lag stadgas om kommun, gälle jämväl om municipal-samhälle och om köping, som icke har egen kommunalförvaltning; och äge dylikt samhälle samma befogenhet som kommun att självt vårda sådana för samhället gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, vilka avses i denna lag eller föranledas av dess tillämpning inom samhället eller som eljest hava till uppgift att under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden underlätta levnadsbehovens tillfredsställelse inom samhället.

§ 15.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användandet för det avsedda behovet av vad enligt denna lag tagits i anspråk av Kronan.

Förslag

till

L a g

om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Där under förhållanden, som i 1 § avses, sådan prisstegring, som i nämnda paragraf sägs, inom kommun gör sig gällande i fråga om livsmedel, foder för kreatur eller vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, må, i den mån högsta pris för sådan

vara ej blivit jämlikt 1 § för kommunen gällande, Konungens befallningshavande, när så finnes nödigt, på förslag av livsmedelsnämnd, kommunalnämnd eller magistrat eller eljest, i erforderlig omfattning förordna, att vid detaljhandel med varan inom kommunen skäligt, av Konungens befallningshavande bestämt pris ej må överstigas. Från dylikt förordnande äge Konungens befallningshavande medgiva de undantag, som kunna prövas skäligen.

Innan förordnande, som nu sagts, för kommun meddelas, skall kommunens livsmedelsnämnd eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden eller magistraten, så ock sådan sammanlutning av detaljhandlare inom orten eller länet, vars hörande finnes lämpligt, eller styrelse för sådan sammanslutning hava haft tillfälle att yttra sig i ärendet.

Konungens befallningshavandes förordnande skall ofördröjligen underställas Konungens prövning och fastställelse; gällande dock förordnandet omedelbart till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda av Konungen bestämt.

Förordnandet skall, så snart ske kan, uppläsas i kommunens kyrka eller kyrkor samt införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar i orten. Där sådant förordnande av Konungens befallningshavande ändrats eller återkallats eller av Konungen efter underställning eller eljest upphävts, skall även detta kungöras i den ordning, som nu angivits.

3 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfelig vara, för vilken gäller av Konungen enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta, genom livsmedelsnämnds försorg eller i annan lämplig befunden ordning, för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset eller, där Konungens befallningshavande på grund av särskilda omständigheter så finner skäligt, till nämnda pris, minskat med högst tio procent.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Då sådana förhållanden, som i 1 § avses, äro för handen, skall det åligga en var att, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, lämna upplysning angående sitt innehav av vara, som i nämnda paragraf omförmäles, så ock om dennas myckenhet.

Där någon vid sådan förfrågan vägrar att lämna upplysning eller söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som nyss sagts, eller dennas myckenhet, äge Konungens befallningshavande låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, som av honom innehaves, så ock därvid taga del av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som verkställer sådan undersökning, må icke av vad vid densamma inhämtas yppa annat än som är erforderligt för vinnande av upplysning, som undersökningen avser.

6 §.

Under förhållanden, som i 1 § nämnas, äge Konungens befallningshavande, därest till följd av livsmedelsnämnds, kommunalnämnds eller magistrats anmälan eller eljest sådant finnes av behovet påkallat, att beträffande detaljhandel med sådan vara, som i 2 § avses, för kommun eller del av kommun meddela särskilda föreskrifter:

angående skyldighet för detaljhandlare att i eller vid försäljningslokalen hava uppsatt anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet,

angående skyldighet för sådan handlande att sälja visst slags livsmedel efter vikt eller

angående förbud mot att i detaljhandel, på en gång eller under viss tid, sälja till *en* förbrukare eller *ett* hushåll mer än viss angiven myckenhet av vara,

så ock annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara.

I fråga om föreskrift, som ovan sägs, skall vad i 2 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. För förseelse mot dylik föreskrift äge Konungens befallningshavande bestämma böter från och med två till och med femhundra kronor.

Föreskrift, som i denna paragraf avses, skall, så snart ske kan, kungöras på sätt, i 2 § sista stycket sägs, ävensom insändas till jordbruksdepartementet. Vad nu är stadgat angående föreskrifts kungörande skall även tillämpas, då sådan föreskrift ändras eller återkallas.

7 §.

Den, som med vetskap därom, att för vara gäller enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där någon, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vägrar att lämna upplysning, som i 5 § sägs, eller vid sådan förfrågan eller vid undersökning, varom i nämnda paragraf förmäles, söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som i 1 § avses, eller dennas myckenhet.

8 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift, fortsätter samma förseelse, skall, då han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro stadgade för sådan förseelse.

9 §.

Förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift skall åtalas av allmän åklagare.

Åtal för förseelse mot föreskrift, som i 6 § omförmäles, anhängiggöres i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol, samt å landet vid allmän domstol. Förseelse, varom i 7 § sägs, åtalas vid allmän domstol. Om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål gälle vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

10 §.

Böter för förseelse mot föreskrift, som i 6 § omförmäles, tillfalla kommunens kassa, men böter för förseelse mot 7 § tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

11 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1916 och gäller till och med den 30 april 1917. Av Konungen, jämlikt 1 eller 4 § i lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, meddelat förordnande om högsta pris å vara eller om högsta belopp av kostnad för transport eller tillhandahållande av vara skall fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet enligt denna lag meddelat. Dylikt förordnande, som enligt denna lag av Konungen eller Konungens befallningshavande givits, må ej äga tillämpning längre än till och med den 30 april 1917; skolandet vad sålunda är stadgat gälla även beträffande föreskrift, som jämlikt 6 § meddelats av Konungens befallningshavande. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 6 eller 7 § avses, skall vad i lagen är stadgat fortfarande gälla.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 17 mars 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLEMBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och chefen för jordbruksdepartementet anmälde chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot ett inom jordbruksdepartementet utarbetat samt, enligt Kungl. Maj:ts denna dag meddelade beslut, till justitiedepartementet för vidare behandling överlämnat förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., vilket lagförslag var av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar; och hemställde föredragande departementschefen, att för det i § 87 regeringsformen omfördälda ändamål lagrådets utlåtande över förslaget måtte inhämtas genom

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 108 häft. (Nr 129.) 5

utdrag av detta protokoll samt att jämväl utdrag av jordbruksdepartementets protokoll i ärendet måtte till lagrådet överlämnas.

Till denna hemställan, som biträdades av statsrådets övriga ledamöter, täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Förslag

till

L a g

om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligen, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäligen.

2 §.

Där under förhållanden, som i 1 § avses, sådan prisstegring, som i nämnda paragraf sägs, inom kommun gör sig gällande i fråga om livsmedel, foder för kreatur eller vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, må, i den mån högsta pris

för sådan vara ej blivit jämlikt 1 § för kommunen gällande, Konungens befallningshavande, när så finnes nödigt, på förslag av livsmedelsnämnd, kommunalnämnd eller magistrat eller eljest, i erforderlig omfattning förordna, att vid detaljhandel med varan inom kommunen skäligen, av Konungens befallningshavande bestämt pris ej må överstigas. Från dylikt förordnande äge Konungens befallningshavande medgiva de undantag, som kunna prövas skäligen.

Innan förordnande, som nu sagts, för kommun meddelas, skall kommunens livsmedelsnämnd eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden eller magistraten, så ock sådan sammanslutning av detaljhandlare inom orten eller länet, vars hörande finnes lämpligt, eller styrelse för sådan sammanslutning hava haft tillfälle att yttra sig i ärendet.

Konungens befallningshavandes förordnande skall ofördröjligen underställas Konungens prövning och fastställelse; gällande dock förordnandet omedelbart till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda av Konungen bestämt.

Förordnandet skall, så snart ske kan, uppläsas i kommunens kyrka eller kyrkor samt införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar i orten. Där sådant förordnande av Konungens befallningshavande ändrats eller återkallats eller av Konungen efter underställning eller eljest upphävts, skall även detta kungöras i den ordning, som nu angivits.

3 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfelig vara, för vilken gäller av Konungen enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta, genom livsmedelsnämnds försorg eller i annan lämplig befunnen ordning, för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset eller, där Konungens befallningshavande på grund av särskilda omständigheter så finner skäligen, till nämnda pris, minskat med högst tio procent.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Då sådana förhållanden, som i 1 § avses, äro för handen, skall det äligga en var att, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, lämna upplysning angående sitt innehav av vara, som i nämnda paragraf omförmäles, så ock om dennas myckenhet.

Där någon vid sådan förfrågan vägrar att lämna upplysning eller söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som nyss sagts, eller dennas myckenhet, äge Konungens befallningshavande låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, som av honom innehaves, så ock därvid taga del av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som verkställer sådan undersökning, må icke av vad vid densamma inhämtas yppa annat än som är erforderligt för vinnande av upplysning, som undersökningen avser.

6 §.

Under förhållanden, som i 1 § nämnas, äge Konungens befallningshavande, därest till följd av livsmedelsnämnds, kommunalnämnds eller magistrats anmälan eller eljest sådant finnes av behovet påkallat, att beträffande detaljhandel med sådan vara, som i 2 § avses, för kommun eller del av kommun meddela särskilda föreskrifter:

angående skyldighet för detaljhandlare att i eller vid försäljningslokalen hava uppsatt anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet,

angående skyldighet för sådan handlande att sälja visst slags livsmedel efter vikt eller

angående förbud mot att i detaljhandel, på en gång eller under viss tid, sälja till *en* förbrukare eller *ett* hushåll mer än viss angiven myckenhet av vara,

så ock annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara.

I fråga om föreskrift, som ovan sägs, skall vad i 2 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. För förseelse mot dylik föreskrift äge Konungens befallningshavande bestämma böter från och med två till och med femhundra kronor.

Föreskrift, som i denna paragraf avses, skall, så snart ske kan, kungöras på sätt, i 2 § sista stycket sägs, ävensom insändas till jordbruksdepartementet. Vad nu är stadgat angående föreskrifts kungörande skall även tillämpas, då sådan föreskrift ändras eller återkallas.

7 §.

Den, som med vetskap därom, att för vara gäller enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där någon, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vägrar att lämna upplysning, som i 5 § sägs, eller vid sådan förfrågan eller vid undersökning, varom i nämnda paragraf förmäles, söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som i 1 § avses, eller dennas myckenhet.

8 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift, fortsätter samma förseelse, skall, då han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro stadgade för sådan förseelse.

9 §.

Förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift skall åtalas av allmän åklagare.

Åtal för förseelse mot föreskrift, som i 6 § omförmäles, anhängiggöres i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol, samt å landet vid allmän domstol. Förseelse, varom i 7 § sägs, åtalas vid

allmän domstol. Om klagan över domstols eller poliskammars beslut i dessa mål gälle vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

10 §.

Böter för förseelse mot föreskrift, som i 6 § omförmåles, tillfalla kommunens kassa, men böter för förseelse mot 7 § tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

11 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1916 och gäller till och med den 30 april 1917. Av Konungen, jämlikt 1 eller 4 § i lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, meddelat förordnande om högsta pris å vara eller om högsta belopp av kostnad för transport eller tillhandahållande av vara skall fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet enligt denna lag meddelat. Dylikt förordnande, som enligt denna lag av Konungen eller Konungens befallningshavande givits, må ej äga tillämpning längre än till och med den 30 april 1917; skolande vad sålunda är stadgat gälla även beträffande föreskrift, som jämlikt 6 § meddelats av Konungens befallningshavande. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 6 eller 7 § avses, skall vad i lagen är stadgat fortfarande gälla.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd torsdagen
den 30 mars 1916.*

Närvarande:

Justitieråden BERGMAN,
SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 mars 1916, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Tillika hade till lagrådet överlämnats utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet berörda den 17 mars uti ifrågavarande ärende.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden Hjalmar Himmelstrand.

Lagrådet yttrade:

I förslaget har åt Konungens vederbörande befallningshavande inrymmts befogenhet att vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden fastställa maximipris å vissa varor, infordra upplysningar angående befintlig myckenhet av de varor, som i förslaget avses, samt meddela ordningsföreskrifter angående detaljhandeln med angivna varor. Förslaget innebär således, att Konungens befallninghavande skola var för sig äga bedöma, huruvida vid en viss tidpunkt krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden föreligga. Det

lärer emellertid vara givet, att endast Konungen kan äga nödiga förutsättningar för bedömandet av denna fråga. Att förlägga frågans prövning till Konungen synes ej heller böra föranleda tidsutdräkt eller eljest medföra olägenhet. Lagrådet får därför hemställa, att sådana ändringar måtte i förslaget vidtagas, att Konungens befallningshavandes befogenhet att utfärda ifrågavarande förordnanden må inträda först efter det Konungen meddelat befallningshavanden, att sådana förhållanden föreligga, som i 1 § omförmälas.

Ur protokollet

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 31 mars 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde, efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och chefen för jordbruksdepartementet, lagrådets under gårdagen avgivna utlåtande över det den 17 i denna månad till lagrådet remitterade förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen följande:

»Enligt det remitterade förslaget skulle vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden Kungl. Maj:ts befallningshavande äga fastställa lokala maximipris å vissa varor ävensom infordra uppgifter angående innehav av sådana varor, så ock meddela särskilda föreskrifter beträffande handel med vissa förnödenheter. Då chefen för jordbruksdepartementet den 17 innevarande mars inför Kungl. Maj:t anmälde ifrågavarande lagförslag, anförde departementschefen, att, då enligt de

föreslagna bestämmelserna även annan myndighet än Kungl. Maj:t skulle äga bedöma, om vid en viss tidpunkt föreläge de utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, vilka utgjorde villkoret för vederbörandes rätt att fastställa maximipris, detta givetvis vore ägnat att väcka tveksamhet; då departementschefen emellertid ansett sig kunna tillstyrka förslaget, hade detta skett endast under den förutsättning, att den nya lagstiftningen, lika med den nu gällande, erhöle endast provisorisk giltighet.

Lagrådet har nu anfört, att endast Kungl. Maj:t kunde äga nödiga förutsättningar för att bedöma, huruvida vid en viss tidpunkt krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden föreläge. Att förlägga frågans prövning till Kungl. Maj:t syntes ej heller böra föranleda tidsutdräkt eller eljest medföra olägenhet. Lagrådet har därför hemställt, att sådana ändringar måtte i förslaget vidtagas, att Kungl. Maj:ts befallningshavandes befogenhet att utfärda ifrågavarande förordnanden skulle inträda först efter det Kungl. Maj:t meddelat befallningshavanden, att sådana förhållanden föreläge, som i 1 § omförmäldes.

Då således även inom lagrådet betänkligheter gjort sig gällande beträffande ifrågavarande anordning, torde densamma icke vidare böra upprätthållas, utan har jag låtit omarbета förslaget i den av lagrådet angivna riktning. De därav föranledda ändringar beröra förslagens 2, 5 och 6 §§.

I övrigt hava vissa smärre jämkningar och redaktionella ändringar vidtagits.»

Föredragande departementschefen uppläste det sålunda omarbetade lagförslaget samt hemställde, att detsamma måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen tacktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Stockholm 1916. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
160918.